

Bremer, G. J., *Huisarts zijn in het Interbellum* (Rotterdam: Erasmus Publishing, 2006, 164 blz., €21,50, ISBN 90 5235 181 3).

Professor dr. Bremer is geen onbekende in de kleine kring van beoefenaren van de Nederlandse medische geschiedenis. Vooral na zijn emeritaat is Bremer zich gaan bezighouden met de geschiedenis van de (huisarts)geneeskunde. Zo verscheen in 1995 *De huisarts van toen*, een bundel artikelen die hij samen met B. J. M. Aulbers redigeerde, en in 2000 zijn studie *Hora est. Proefschriften van huisartsen 1900 - 1995*.

Bremer zegt van zichzelf dat hij geen historicus is en dat blijkt ook wel uit dit boek. Ter verontschuldiging beroept hij zich op Johan Huizinga, die in 1937 schreef: 'De beoefening der geschiedenis, receptief of productief, staat steeds voor iedereen open; er is nauwelijks speciale wetenschappelijke voorkennis toe nodig.' (25) Nu kan men zich afvragen of Huizinga's statement zeventig jaar later nog zo'n algemene geldigheid bezit. Maar los daarvan: Huizinga had het wel over wetenschappelijke *vóórkennis*. Wie zich echter waagt aan een wetenschappelijke publicatie op historisch gebied dient een gedegen kennis van het subject te bezitten en de wetenschappelijke methodiek te beheersen. Bij lezing van dit boek heb ik mij steeds vaker afgevraagd waarom de auteur zo weinig ter zake doende informatie geeft over het Interbellum in relatie tot zijn onderwerp: het huisarts zijn in dat door hem gekozen tijdperk. Over het Interbellum weet Bremer weinig meer dan enige algemeenheden te melden als het constant aan de macht zijn van confessionele coalities, de grote invloed van de verzuiling, de economische crisis na 1929 e.d. Daardoor slaagt hij er niet in het artsenberoep in de historische context van het Interbellum te plaatsen, wat toch zijn opzet was. Uiteindelijk blijkt zijn keuze voor het Interbellum een vrij willekeurige te zijn; ze werd niet ingegeven door historisch-wetenschappelijke motieven maar door 'het argument' (9) dat zijn eigen vader Hendrik Willem Bremer huisarts was van 1922 tot 1942.

Een voorbeeld van een gemiste kans om het beroep van huisarts in de context van (de verzuilde maatschappij van) het Interbellum te plaatsen, is Bremers summiere behandeling van de 'moraal-clausulekwestie'. Het Rooms-Katholiek Werkliedenverbond vroeg in 1927 de artsen 'ernstig rekening te houden met de R.K. moraal.' Het hoofdbestuur van de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst sprak zich – aldus Bremer – 'begrijpend uit wat tot discussies aanleiding gaf omdat de artsen vreesden dat de vrije artsenkeuze gevaar liep. Het probleem liep met een sisser af.' (29) Op pagina 68 komt de auteur daar in dezelfde geest kort op terug. Daar was meer van te maken geweest.

Het boek bevat echter ook veel interessants. Bremer geeft in hoofdstuk II een mooi overzicht van de artsenopleiding. De lezer moet het maar voor lief nemen dat hij het niet kan laten om ook uitvoerig over de opleiding van zijn vader en die van hemzelf te schrijven, hoewel die plaatsvonden respectievelijk voor en na het Interbellum. Hoofdstuk III geeft een goed overzicht van de studie- en leerboeken. Opvallend is de grote rol die de Duitse wetenschap

daarbij speelde. Bremer behandelt verder uitvoerig en grondig de werkzaamheden van de huisarts, de geneesmiddelen en het instrumentarium.

De voorzitter van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst kenschetste het zelfbeeld van de arts in 1925 als 'onverdacht eerbiedwaardig.' Dat ideaal werd echter zijns inziens bedreigd door het 'onbekookt machtsbesef der opwaards strevende democratie, die in het geneeskundig beroep den goddelijken factor miskent en in den geneesheer niet anders ziet dan een loonarbeider in haren dienst.' (56) Zulke politieke uitspraken waren zeldzaam bij het 'eerbiedwaardig' gezelschap van de Maatschappij. Politiek engagement kwam bij huisartsen überhaupt weinig voor. Als uitzondering noemt Bremer Ben Sajat. Deze socialistische huisarts wees met nadruk op de rol die de armoede in Amsterdam speelde bij het ontstaan van mazelen, kinkhoest en vooral tuberculose. In het verlengde daarvan zette hij zich in voor het socialisme.

Het boek wordt verlevendigd door korte biografieën van huisartsen en door uit boeken en medische tijdschriften afkomstige kaderteksten. Daar zitten zeer komische bij, zoals deze 'goede wenk': 'Geef kinderen met een prijzend grapje, bij het trekken van kiezen een onbreekbaar bakje in de beide handen stevig vast: gij voorkomt althans bij den eersten aanloop handtastelijkheden. Familiebetrekkingen deponereet men het beste op respectabelen afstand!' (92)

Geraadpleegde literatuur wordt genoemd in de noten. Het boek bevat helaas nogal wat zetfouten.

Han C. Vrieling

Klep, P. M. M., Hoetink, A. C., Emons, Th., ed., *Persoonlijk verleden. Over geschiedenis, individu en identiteit* (Amsterdam: Aksant, 2005, 110 blz., €12,-, ISBN 90 5260 181 X).

Persoonlijk verleden is een bundeling van bijdragen aan een congres dat tot doel heeft in Nijmegen te komen tot zoiets als toegepaste geschiedwetenschap. Het object daarvan wordt door de Nijmeegse hoogleraar Klep omschreven als de wetenschap die zich bezighoudt 'met de beleving van het verleden op individueel niveau en de consequenties die dit heeft voor denken en doen van dat individu.' Op de achterflap wordt gesproken over een publieksgerichte geschiedenis. In deze bundel proberen zij daar inhoud aan te geven.

In een inleiding gaat Kees Ribbens in op de verhouding tussen de persoonlijke geschiedenis van mensen, in de betekenis van de geschiedenis van concrete individuen en de manier waarop geschiedenis door 'gewone' mensen wordt beleefd, met de algemene geschiedenis in de betekenis van de geschiedenis zoals die door historici wordt geboekstaafd. Dit onderscheid brengt volgens hem de historische cultuur (dat wil zeggen de omgang met het verleden) aan het licht én de gelaagdheid van het verleden. Daarna mag de succesvolle schrijfster Judith Koelemeijer uitleggen welk procédé zij gevolgd heeft bij het schrijven van haar boek *Het zwijgen van Maria Zachea. Een ware familiegeschiedenis*. Zij heeft haar familieleden geïnterviewd, en vervolgens op basis daarvan de verhalen van deze familieleden geschreven zoals ze hun leven hebben beleefd, aangevuld met informatie uit andere bronnen en aangevuld met elkaars verhalen. Op deze manier is haar boek dus volstrekt geen bronnenuitgave geworden, maar wordt het wel gelezen als een authentieke en herkenbare weergave van het verleden. Het derde artikel is van de hand van een amateurhistoricus, Eugène Coppes, die familiegeschiedenissen schrijft.

Het vierde en vijfde artikel zijn door psychologen geschreven. In het vierde artikel stellen Cor van Halen en Martine van Empel dat de identiteit van mensen gevormd wordt in de adolescentie, en dat ook op hoge leeftijd deze periode voor mensen heel belangrijk is. Dan wordt het interessant om te zien in welke specifieke historische periode die adolescentie viel, en wat dat voor de persoonsontwikkeling van mensen heeft betekend. Zij kunnen dit onderzoeken aan de hand van twee bundels met uitgegeven interviews: de een met honderdjarigen, de andere met jongeren van nu. Het vijfde artikel gaat meer in het bijzonder in op de betekenis van het verleden van mensen in hun eigen leven. Aan de hand van een individuele casus van een gepensioneerde man wordt beschreven welke onderdelen van het eigen en het algemene verleden doorwerken in hoe deze persoon nu in de wereld staat. Terwijl het vierde artikel in feite het verschil tussen generaties laat zien, kan men uit dit artikel leren dat zelfs op individueel niveau het verleden een complexe rol speelt in iemands ontwikkeling.

In het zesde en zevende artikel komen de beroepshistorici aan het woord. Von der Dunk laat zien hoe persoonlijke ervaringen zijn historisch beeld hebben bepaald en hoe omgekeerd zijn wetenschappelijke omgang met